ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3550 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1883 — Ն. Տ. 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1883

ՊԱՏՄԱՆԴ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Եռամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 3 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Նամուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ.
երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի ան-
գամներու համար զեղչ սակարկութիւն կը մնայ

ԱՐԱՐԱՏ

ՊԱՏՄԱՆԴ

Դուրս գնացած լրագրաց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փաշա հոդուշը, Շարդ Զարշըսը թիւ 37 Մասիսի գրասենեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Չգրքուած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

40 ՓԱՐԱՁ — ՀԱՆԱՊԱՀՈՎԵԱՑ — 40 ՓԱՐԱՁ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԽՍԻՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԿՐԱՇՇԱՐԻ Ի ԶԷՇՄԷ
1,000 ՄԵՌԵԱԼ

Հոկտ. 3|15 ին Քիոսի, Զէշմէյի և Զմիւռնիոյ ծովածոցին բոլոր եղերաց վրայ զգացուած երկրաշարժի ցնցումները գժբաղդաբար իսկզբան կարծուածէն շատ աւելի բուռն եղած են։ Արդէն շաբաթէ մ'իվեր գետինը մերթ ընդ մերթ կը ցնցուէր և ժողովուրդը մեծ մտահոգութեան մէջ էր։ Զէշմէի մէջ տուներուն մեծ մասը փլած են և կանգուն մնացեալքն ալ աւելի կամ նուազ վնասուած։ Զէշմէյի շրջակայ չորս մեծ գիւղերը կործանած են։ Վնասը յոյժ մեծ է մանաւանդ Ալաճաթայի, Օվաճըքի, Բէիստէրէի և Ուրլայի մէջ։ Ֆոչիայի մէջ մզկիթներու մինարէներն ու բաղում տուներ փլած են։ Մեռնողաց թիւն հարիւրներով կը հաշուի։ Վուրլայի մէջ հետզհետէ երեք բուռն ցնցումնք զգացուած են։ Վնասն յոյժ մեծ է։ ասա մեռնողներուն թիւը 40 կը հաշուի։ Քիոսի մէջ եւս երեք ցնցումնք զգացուած են, բայց ոչ այնչափ բուռն, որչափ ի Զէշմէ. հետեւապէս Քիոսի մէջ մեռնող չըկայ։ Միայն հին տուները վնասուած են, իսկ նորերն անվնաս մնացած։ Զմիւռնիոյ մէջ ցնցումնք աւելի բուռն եղած և 15 երկվայրկեան տեւած են։ Քանի մը ծխանները փլած, հին տուներու ձեղունները մեծ մասը ճեղքուած և պատերն այն աստիճան խարխըլած են որ փլիլ կ'սպառնան։ Հեռագրական գրասենեակը մանաւանդ փլած է, բայց մարդու կորուստ չկայ։ Քիոսի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնք, որք պահ մը ընդհատուած էին, վերահաստատուած են։ Ցնցմունք նախընթաց օրն եւս շարունակուած են Զմիւռնիոյ, Վուրլայի, Զէշմէյի մէջ և շրջակայները։ Ժողովրդեան վրայ տիրած սարսափն աննկարագրելի է։

Ամենէն աւելի վնասեալ տեղերէն եկած վերջին հեռագիրք կը ծանուցանեն թէ մեռնողներուն թիւը 1000 էն աւելի է։ Բնաջինջ եղած ժողովրդեան մեծ մասը Զէշմէի և Վուրլայի մէջ տեղը գտնուած գիւղերը կը բնակէր։ Տեղական իշխանութիւնք միջոցներ ձեռք առած են մեռեալները փլատակաց ներքեւէն հանելու համար։ Ամէն կողմէ յուսահատական ճիչեր կը լսուին. իշխանութիւնք անդադար օգնութիւն կը ղրկեն։

Զմիւռնիական վարժարանաց ընդհանուր քննիչ Գերմանացի կոյս փաշա՝ Ադրիանուպօլսոյ զինուորական վարժարանն աչքէ անցունելու համար նախընթաց օրն Ադրիանուպոլիս գնաց։

Անգլիական դեսպան Լորտ Տըֆրին և անոր Տիկինն՝ ուրիշ քանի մը նշանաւոր անգլիացւոց հետ՝ երէկ իրիկուն կայսերական սեղանը ճաշելու պատիւ ունեցան։

Աւստրիական դեսպան Պ. Բաուէյ այս իրիկուն Պէյլիքտէրէի դեսպանատան մէջ պաշտօնական ճաշ մը պիտի տայ ի պատիւ դեսպանաց և տերութեան նախարարաց։

Իտալիոյ դեսպանը պատասխանեց Բ. Դրան սեպտ. 30 թիւ ծանուցագրին, որ կը յայտարարէր թէ Իտալիոյ հետ կնքեալ առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամը լրացած էր, և թէ հոկտ. 1էն սկսեալ ըստ արժէքին 0|0 ին 8 մաքս պիտի առնուէր Իտալական վաճառներէն։ Քորբի կոմսը կը պատասխանէ թէ Իտալիա՝ Թուրքիոյ — Իտալական դաշնագրին պայմանաժամը լրացած չհամարիր և կուզէ զայն անփոփոխ պահել, եթէ Դուռը չ'ընդունիր այն երկու կէտեր, զոր Իտալիա արդէն պահանջած էր իբրև միակ պայման դաշնագրին պայմանաժամը լրացեալ համարելու, այն է մաքսական արդի տակագնոյն անփոփոխ պահմանումն և ամենէն նպաստաւորեալ տերութեան տրուած դիւրութիւնները։

Ռուսական դեսպան Պ. Տը Նէլիտոֆ և Տիկինն երէկ իրիկուն մայրաքաղաքս վերադարձան Պրուսայէն։

Առաջարկեալ վարչական բարեկարգմանց վերաբերեալ շրջաբերականներն ու միւս պաշտօնագիրները պատրաստելու պաշտօն ունեցող նախարարական մասնախումբը՝ պատերազմական գործոց նախարարութեան պաշտօնատարաց ոմանց հետ այն միջոցներուն վրայ խորհրդակցեցաւ, զորս կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնու գաւառաց մէջ հասարակաց ապահովութիւնը բարւոքելու և աշխատասէր ժողովուրդները պաշտպանելու համար այն աւազակախմբոց դէմ, որք տերութեան քանի մը մասանց մէջ կ'ասպատակեն։ Կ'ըսուի թէ այս խնդրոյ վրայ շրջաբերական մը պիտի ղրկուի կուսակալաց, իբրև ամբողջացուցիչ մասն այն շրջաբերականին, զոր դատական գործոց նախարարը վերջին օրերս ղրկած էր դատական իշխանութեանց։

Ֆար տիւ Պոսֆոր կը ծանուցանէ թէ անգլիական դեսպան Լորտ Տըֆրին Պալքանեան մանր պետութեանց կողմէ Թուրքիոյ պարտուց մասնակցութեան խնդրոյն վրայ ծանուցագիր մը մատուցեր է Բ. Դրան։ Այս ծանուցագրին պարունակութիւնը դեռ յայտնի չէ։

Պարսկական դեսպան Միրզա Մոհսին խան երկուշաբթի օրը Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնը սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ և երկու ժամէն աւելի խօսակցեցաւ անոր հետ պալատան պարտիզին մէջ պտըտելով։ Մոհսին խան իւր փոքրիկ դուստրը Սուլթանին ներկայեց, որ բարեհաճեցաւ գոհարազարդ մատանի մը նուիրել անոր։

Վիէննայէն եկած հեռագրական լուրեր կը ծանուցանեն թէ Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշա՝ Վիէննա հասած ժամանակ՝ երկաթուղեայ կայարանին մէջ ընդունուեր է Աւստրիոյ պատերազմական գործոց նախարարէն և Օսմանեան դեսպան Սատուլլահ փաշայէն։ Աւստրիական կառավարութիւնը պատասխան կառք մը դրեր է Մուխթար փաշայի տրամադրութեան ներքեւ։

Ծովային գործոց նախարարութիւնն ի մօտոյ քննիչ յանձնախումբ մը պիտի ղրկէ Օսմանեան նաւահանգիստներու մէջ կեցող արքունի շոգենաւուց և մարտաւուց վիճակը քննելու և տեղեկագիր մը մատուցանելու պաշտօնով։

Հոլանտական դեսպան Պ. Ճոնքէր Բիւտոլֆ Տը Բէսթէյ, որ ժամանակէ մ'իվեր բացակայ էր հրաժեշտով, նախընթաց օրը մայրաքաղաքս վերադարձաւ։

Թերճէմանի Հագիգաթ կը ծանուցանէ թէ հարկաց տնօրէնութեան քարտուղարներէն մին՝ իւր մէկ վեղծման պատճառաւ՝ հարցաքննութեան ենթարկուած է։

Նոյն լրագիրը կ'ըսէ թէ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնն՝ Իսկիւտարէն մինչև Ալէմտաղի և անտի ալ մինչև Էրէյլի երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւն տրուած է ձեռնարկուի մը։

Օսմանեան պաշտօնատանց ընդհանուր քննիչ Բարձ. Սավֆէթ փաշայի առողջական վիճակն զգալի կերպիւ բարւոքած է։

Օսմանեան ոստիկանութիւնը կազմաւորող Անգլիական սպայից պայմանագրերուն պայմանաժամերը շաբաթէ մ'ի վեր լրացած են. բայց դեռ յայտնի չէ թէ կայսերական կառավարութիւնը պիտի նորոգէ զանոնք։

Առողջապահական խորհրդոյ անդամ Էշրէֆ էֆէնտի, որ Հռոդոս ղրկուած էր քարանթինայի նոր կայարան մը հաստատելու համար, յիշեալ կղզին մնալու հրաման ըստացաւ մինչեւ ցվերադարձ իսլամ ուխտաւորաց, որք Հռոդոսի մէջ քարանթինա պիտի սպասեն։

Ռուսիոյ կայսրը չորս ընտիր երիվար, 25 ոչխար և ցուլ մ'ընծայ ղրկեց Փիլիպէի երկրագործական վարժարանին։

Վեհ. Սուլթանն իւր անձնական դանձուն քարտուղար Ֆայիզ պէյին Իւլայի Ա. աստիճան շնորհեց։

Ամէնքի Օսմանեան դեսպանատան Ա. քարտուղար Միւնիր պէյ, որ իւր դեսպանատան կողմէ կարեւոր պաշտօնագրեր բերած է արտաքին գործոց նախարարութեան, պէտք եղած փոխադարձ հրահանգներն ստացած լինելով, այսօր վաղն Ամէնք պիտի վերադառնայ։

Սոֆիայէն կը ծանուցանեն թէ Պուլղարիոյ հեռագրական վարչութիւնը՝ Վառնայի և Օտէսայի միջև հեռագրական ընդծովեայ պարան մը դնելու համար բանակցութեան մտած է Ռուսիոյ կառավարութեան հետ։ Այս հեռագրաթելին շինութեան ծախսուց երկու երրորդը Ռուսիա և մնացեալը Պուլղարիա պիտի վճարեն։ Կը ծանուցուի նաեւ թէ Ռուս երկրաչափեր հասած են արդէն ի Սոֆիա՝ իշխանութեան ներսերն երկաթուղիներ շինելու համար։ Այս խընդրոյն համար Ռուսոյ–Պուլղարական ընկերութիւն մը կազմուելու վրայ է։

Աւստրիոյ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Եգիպտոսէն, Հընդկաստանէն և Կարմիր ծովու նաւահանգիստներէն գնացող վաճառաց և ուղեւորաց համար Ադրիական ծովու նաւահանգստաց մէջ հաստատուած տասնօրեայ քարանթինան պահուած է։ Իսկ Ասիոյ եւ Տրիպոլսոյ Օսմ. նաւահանգիստներէն գնացող վաճառաց և ուղեւորաց համար հաստատուած քարանթինան 24 ժամու իջած է։

Մէսաժերի ընկերութեան վերջին թղթաբեր շոգենաւը Եանեայի նահանգին մէջ ձերբակալեալ վեց աւազակ բերաւ մայրաքաղաքս, որք կեդրոնական բանտը դրուեցան։

Անգլիական նաւախումբն հոկտ. 1|13 ին Թասոս կղզիէն մեկնելով Լէմնոս գնաց։ Սըբրպ և Ինֆլէքսիպըլ զրահաւորք նաւախմբէն բաժնուելով Մալթա գնացին, ուր քանի մ'օր մնալէ յետոյ Պիրէոն և Ֆարֆու պիտի երթան։

Անցեալները ծանուցինք թէ Գատը-Գիւղի վերջին հրդեհէն ի վեր գողութիւնք շատցած էին այդ գիւղին մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ իւր ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ գողերը գտնուած են։ Ոստիկանութեան ծածուկ լրտես Սալիհ աղա իմանալով որ Իսկիւտար Գարաճա Ահմէտի կողմէն Տիմիթրի անուն յոյն մը կռնակը պարկ մը պղնձեղէն առած նաւամատոյցը կերթար, ետեւէն կերթայ և նաւակ մտած ժամանակ կը ձերբակալէ զայն։ Տիմիթրի հարցաքննուելով կը խոստովանի թէ իրենք վեց յոյն են, որոց երկուքը Գատը-Գիւղ և երեքը Ղալաթիա կը բնակին, և ինք անոնց գողցած նիւթերը կը փոխադրէ, և թէ վեց անգամ գողութիւն ըրած են Գատը-Գիւղի մէջ։ Ոստիկանութիւնն այժմ սորա ընկերները գտնել կը ջանայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ Քաղաքական ժողովը գումարեցաւ ընդ ատենապետութեամբ վսեմ. Սիմոն Պէյի Մաքսուտեան, և հետեւեալ տնօրինութիւններն ըրաւ.

1. Ս. Պատրիարք Հայրը Թագրիր մը գրած էր դատական նախարարութեան, խնդրելով որ Առաջնորդական Պէրաթներն անփոփոխ պահուին, և ըստ այնմ՝ եղեռնական յանցանօք ամբաստանեալ Հայ եկեղեցականք Օսմանեան դատարանաց առջեւ քաշուելէ առաջ Պատրիարքարանի և գաւառաց մէջ Առաջնորդաց յանձնուին, և միւս կողմէ, Հայ եկեղեցականք չը հրաւիրուին դատարանաց առջեւ երդմամբ վկայութիւն տալու, զի անոնք խոստովանահայր կրնան լինիլ, և մասնաւորաց գաղտնիքը չեն կրնար յայտնել ըստ եկեղեցական օրինաց։ — Դատական նախարարն այս թագրիրին պատասխան մը ղրկած է, յայտնելով թէ եղեռնական յանցանօք ամբաստանեալ եկեղեցականք, դատական բարենորոգմանց նոր օրէնքին համեմատ, պէտք է որ Օսմանեան Նէղմէ դատարանաց առջեւ դատուին, և Օսմանեան իշխանութեանց ձեռամբ պատժուին՝ միայն Պատրիարքարանի թողլով յետ դատապարտութեան կարգադուրկ ընել զանոնք։ Այս պէս, դատական նախարարը կը պնդէր կառավարութեան նախընթաց որոշման վրայ։ Իսկ երդմանց խնդրոյն վրայ պատասխան չէր տար։

Քաղաքական ժողովը խնդրոյն փափկութիւնը նկատողութեան առնելով, և Ս. Պատրիարք հօր կարծիքն արդէն ստացած լինելով, որոշեց այս խնդիրն համագումար ժողովոյ յառաջիկայ նիստին ներկայել, ուր վարչութիւնն ինք եւս ներկայ պիտի գտնուի։

2. Կ. Պոլսոյ ընդհ. դատախազը խիզանի Ուսումնասիրաց ընկերութեան կանոնագրին մէջ տերութիւնքեր գտած լինել կարծելով, յառաջագոյն խնդրած էր Պատրիարքարանէն որ զայն հրատարակողին և ընկերութեան վարչական խորհրդոյ անդամոց անունները ծանուցանէ իրեն։ Վարչութեան որոշմամբ, Ս. Պատրիարքն յայտնեցաւ պատասխանած էր թէ այդ կանոնագիր Պատրիարքարանի հաւանութեամբն հրատարակուած էր, և թէ ինք անոր մէջ տերութեան դպչող տրամադրութիւն մը չէր տեսներ, և հետեւապէս անոր պատասխանատուն ինք էր։ Այժմ ընդհ. դատախազը նոր գիր մը ղրկած է Պատրիարքարան, իւր առջի պահանջումը կրկնելով։ Վարչութիւնն որոշեց՝ խնդիրը վերստին իւր վրայ առնելով՝ իւր նախընթաց պատասխանին համաձայն երկրորդ պատասխան մը գրել։

3. Հաճընի ազգայինք խնդիր մատուցած էին Պատրիարքարանի, որ Հաճընի շրջակայները Պոլատ Բունար անուն անմշակ գետինը կարօտեալ հրկիզելոյ յանձնուի հոն փոխադրուելու և մշակելու համար։ Քաղ. ժողովն ի նկատ առնելով զայս խնդիր, որոշեց կայսերական կառավարութեան ներկայել։

4. Ժողովն իմանալով որ Ղալաթիոյ Թաղ. խորհուրդը վերջին թշնամական ցոյցին պատճառաւ ձեռնթափ եղած է պաշտօնէ, որոշեց գրել թէ այս խնդիր արդէն կը քննուի, և թէ պէտք է որ շարունակէ իւր պաշտօնը։

5. Ժողովն զբաղեցաւ նաեւ ինչ ինչ յարաբերական խնդիրներով։

Որոշուեցաւ նաեւ որ Վարչութեան կողմէ Սիմոն պէյ, Հալաճեան Բարսեղ էֆէնտի և Գըլըճճեան Գէորգ էֆէնտի յառաջիկայ ուրբաթ առաւօտ խոսգիւղ երթան, Ս. Պատրիարք Հօր որպիսութիւնն հարցնելու։

Տնտեսական խորհուրդն իւր երէկի նիստին մէջ, ինչ ինչ ընթացիկ գործեր տնօրինելէ յետոյ, պատրաստեց իւր հրաժարագիրը, զոր պիտի մատուցանէ Վարչութեան յառաջիկայ նստին։ Տնտեսական խորհրդոյ մնացեալ երկու անդամք, Սեթեան և Բարաղամեան էֆէնտիք, ո՛չ թէ անձնական զբաղում պատրուակելով կը հրաժարին, այլ պատճառաբանեալ հրաժարագրով մը կը բացատրեն թէ, արդի պայմանաց մէջ ո՛չ ոք, որչափ բարի կամք ունենայ, կարող է վարել Տնտեսական խորհրդոյ անդամակցութեան պաշտօնը։

Եկեղեցական Համագումար ժողովն յառաջիկայ երկուշաբթի պիտի գումարի՝ Բ. Դրան և Պատրիարքարանի միջեւ բանակցութեան նիւթ եղած Առաջնորդական և եկեղեցական առանձնաշնորհութեանց հանրածանօթ խնդիրը նըկատողութեան առնլու համար, զոր Երեսփոխանական ժողովն յարմար դատած էր Համագումար ժողովոյ յանձնել։

Հաստատութիւն չէ գտած Լէքէրէի այն լուրը թէ Վեհ. Սուլթանն 1,000 ոսկի շնորհած է Գատը գիւղի Հայոց և Ցունաց եկեղեցեաց, վերջին հրդեհին հասուցած վնասները դարմանելու համար։

Գատը գիւղի ազգ. կալուածոց վերաշինութեան ծախքն 160,000 ղրուշ հաշուուած է։ Գատը գիւղի ազգայինք 10 ական ոսկւոյ արժողութեամբ 150 բաժին հանած են, որք գրեթէ ամբողջովին ստորագրուած են արդէն, և այսպէս ծախքն հայթայթուած է։ Մինչեւ որ այս փոխառութիւնն հատուցուի, նորաշէն կալուածոց հասոյթն ուրիշ բանի չպիտի յատկացուի։ Շինութիւնք արդէն սկսած են։ — Կը շնորհաւորենք Գատը գիւղի պատուարժան ազգայիններն այն հոգածութեան ու փութաջանութեան համար, որով ձեռնարկեցին դարմանել վերջին մեծ հրդեհին տըւած վնասներն, և այն յաջողութեան համար, որով կը պակուին իրենց ջանքերը։

Ազգ. ժողովոյ պակասեալ երկու եկեղեցական երեսփոխանաց ընտրութիւնը պիտի կատարի յառաջիկայ երեքշաբթի ի Պատրիարքարան։

Կրօնական ժողովն երէկ գումարեցաւ, և ինչ ինչ ընթացիկ գործերով զբաղեցաւ։ — Թօքգաֆուի Տ. Ներսէս աւագ քահանայն խարդախութեան մը պատճառաւ 40 օր եկեղեցական պաշտօն կատարելէ դադրած էր կրօն. ժողովոյ որոշմամբ։ Այս պայմանաժամ լրացած լինելով, կրօն. ժողովն երէկ ներում շնորհեց յիշեալ քահանային, բայց աւագ երէցութիւնն առաւ անոր վրայէն։

Տեղական թերթ մը, որ սխալ կամ անհիմն ազգային լուրեր հրատարակելով ազգային թերթի անուն վատկելու մեծ նախանձախնդրութիւն կը ցուցնէ, ծանուցած էր թէ Ս. Պատրիարք Հայրը նախարարաց այցելութեան գնացած է Պայրամի տօնին առթիւ։

Ճշմարտութիւնն այս է թէ, Ն. Սրբազնութիւնն հիւանդ լինելով, անկարող եղած է այս սովորական այցելութիւնները կատարելու, և իւր կողմէ Գափու-Քէհէհասի Աբրահամ էֆէնտին ղրկած է։

Յաւօք սրտի կը լսենք թէ Աստանեան Վսեմ. Ստեփան փաշայի երրորդ որդին՝ Պ. Երուանդ՝ 20 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ իւր մահկանացուն կնքեր է, սեպտ. 23 ուրբաթ օրն, ի Գահիրէ։ Պ. Երուանդ երկրորդական ուսմանց ընթացքն աւարտելով, իրաւագիտական համալսարանը մտնելու կը պատրաստուէր, երբ ծանր և դժնդակ հիւանդութեան մը ենթարկուելով, տարիէ մ'ի վեր տառապեցաւ։ Քաջ հմուտ էր Ֆրանսերէն և Անգլիերէն լեզուաց, և Լորտ Տըֆրինի Եգիպտական վերակազմութեան վերայ գրած հանրածանօթ ընդարձակ Տեղեկագիրն ինք թարգմանած էր Մասիսի համար, դեռ հազիւ մի քանի ամիս առաջ։ Վսեմ. Ստեփան փաշա անդարմանելի կորուստ մը կ'ընէ, և Ազգն ապագայ ընտիր գործաւորէ մը կը զրկուի, որոյ համար ո՛րչափ ցաւ զգանք՝ կ'արժէ։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Այս սիւսիր հասած հեռագրէր

Փարիզ 17 հոկտ.

Ֆրանսական կառավարութիւնը զբրամական հատուցում մ'ըրաւ անգլիացի միսիոնար Պ. Շոյի, որոյ Մատակկարի մէջ Ֆրանսական ծովակալին կողմէ անտեղի կերպիւ ձերբակալումը զայրոյթ պատճառած էր Անգլիոյ մէջ։ Հետեւաբար այս խնդիր փակեցաւ։

Լոնտրա 17 հոկտ.

Անգլիացի արժէտեարց խորհուրդն մարտիկոցաշէն զօրաց տեղակալ Պ. Բայքարա Անգլիացի սպան իրեն ներկայացուցիչ ընտրեց Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհրդին համար փոխանակ Պ. Է. Վինսընդի, որ Խտիվին երմտական խորհրդական անուանած է.

Լոնտրա 17 հոկտ.

Գահիրէէն կը հեռագրեն առ Տէյլի Նիւզ.

« Հիքս զօրավարը կը ծանուցանէ թէ Քորտոֆան հանդարտ է, թէ Էլ—Օպէյտ գլխաւոր Շեյխն 300 հեծելազօրաց հետ հնազանդութիւն յայտնած է եւ թէ որ եւ է ընդվզումութիւն չըսպասուիր »։

Պէլկրատ 16 հոկտ.

Սերպիոյ քաղաքական ակմրոց մէջ հանդարտութիւնը կը հաստատուի։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Թիպօտէն զօրավարի հրաժարման լուրը նոյնչափ գոհութիւն պատճառած է ի Պերլին, որչափ դժգոհութիւն պատճառած էր անցեալ ձմեռ անոր պաշտօնի անցնիլն. որովհետեւ, ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողք, Պ. Թիպօտէն, Ֆրանքոյ-Գերմանական վերջին պատերազմին մէջ Գերմանացւոց ձեռքերի իյնալէ յետոյ, այլ եւս պատերազմի չմասնակցելու խօսք տալով ազատ թողուած էր, բայց առաջին առթիւ վերստին զէնք առաւ ընդդէմ Գերմանացւոց: Բացատրի, Թիպօտէն զօրավարն ատելի էր Գերմանացւոց, իբրեւ յայտնի ջատագով վրէժ լուծելու գաղափարին:

Թիպօտէն զօրավարը քանի մը խմբագրաց հետ խօսակցութիւններ ունենալով, յայտնած է թէ ինք հրաժարելու միտք չունէր, բայց իր պաշտօնակից-ք պարտաւորեցին զինք հրաժարելու: Իրաւ է որ ինք ներկայ չէր գտնուած Ալֆոնս թագաւորին ընդունելութեան, բայց ոչ միայն նոյն օրը տկար էր ինք, այլ և կը մտածէր թէ Սպանիոյ երիտասարդ թագաւորը Բրուսիական գնդապետութիւն մ'ընդունած լինելով, Ֆրանսայի պատերազմական նախարարն անոր հետ քիչ մը ծանրութեամբ վարուելու պարտաւոր էր:

Գերմանական Պերլիներ Դոկտէտ կը կարծէ թէ ո՛չ այնքան արտաքին գէշ աշխարհավարութիւն մը որչափ ներքին մեքենայութիւնք են գլխաւոր պատճառ Ֆրանսական ներկայ ապգնապին: Նախագահ Պ. Ժիւլ Կրէվիի փեսայ Պ. Վիլսընէ սկսեալ մինչեւ Պ. Ռոշֆոռ, Ճրմատականներն «Ուշան թագաւորին» ի Բարիզ այցելութենէն օգուտ քաղեցին, Ֆրանսական ներկայ նախարարութիւնը դժուար կացութեան մը մէջ դնելու համար: Անոնց միացան Միապետականք, որք ուրիշ բան չէին ուզեր բայց եթէ հարուած մը տալ Հանրապետութեան պատուոյն, մինչ կամպէդդայի կուսակցք թէեւ մէկ ձեռքերնին երկընցուցին դէպի վեհափառ հիւրը, բայց ո՛չ այն կերպիւ որ հայրենասէր չլինելու ամբաստանութեան կարենային ենթարկիլ: Այն բացորոշ դժգոհութիւն զոր բոլոր Եւրոպա արտայայտեց Բարիզցւոց անվայել ընթացքին համար, պատճառ եղաւ որ ասոնք ապա լրջութեամբ խորհիլ սկսան, և այսպէս Պ. Ֆեռրիի նախարարութիւնն ամրապնդեցաւ: (Ինչպէս կը յիշուի, նախարարապետ Պ. Ֆեռրի այժմ գաւառները կը շրջի՝ Արմատականաց հետ չմիաբանելու յորդոր կարդալով չափաւոր Հանրապետականաց: Բայց վերջին մի քանի ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կուտայ թէ Արմատականք հետզհետէ կը զօրանան ի Ֆրանսա:)

Օ՞ՐԷՆԴՈՐԷ Ռոմանոյ Իտալական թերթն ամենայն լրջութեամբ կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրն, որ Բարիզէն քաշուած է Բիէմոնդի իտալական ուրիշ թերթի մը.— «Լաւ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ Անգլիական դեսպան Լորտ Լայնս Լոնտոնէն Բարիզ վերադարձած է հրահանգ ունենալով բանակցիլ Ֆրանսական կառավարութեան հետ, սրպէս զի Հանրապետութիւնը մը անայ ա՛յն դաշնակցութեան զոր Պ. Կլատսդոն կնքած է Անգլիոյ և Ռուսիոյ միջեւ: Այս նոր Անգլոյ-Ֆրանքոյ-Ռուսական դաշնակցութեան նպատակն է հակակշռել Աւստրոյ-Գերմանոյ-իտալական երեակ դաշնակցութիւնն, ի նախազգուշութիւն Եւրոպական պատերազմի մը, որ կրնայ ծագիլ յառաջիկայ գարնան մէջ:»

Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցը կարդացուեցաւ խորհրդարանին ելմտացոյցի Դիւանին մէջ, ամսոյս 11 ին: Ելմտական նոր տարւոյ համար գուշակեալ ծախքն է 593 միլիոն ֆրանք, ի միասին առնլով թուանուշ գտնուող զօրաց ալ ծախքն, որ այսուհետեւ սովորական ծախուց կարգն անցած է:

Վիլհելմ կայսրն ինքնագիր նամակ մը պատուանշան մը և 30,000 մարքի բացառիկ նուէր մը ղրկեց Բրոֆէսոր Շելլինկի, որ «Գերմանիա» կոչուած ահագին արձանը շինեց և կառոյց ի Նիտէրվալտ, Ռէն գետին եզերքը բարձր դիրքի մը վրայ, երբեսը Ֆրանսայի դարձուցած, որոյ վրայ վերջին անգամ Գերմանացւոց տարած յաղթութեան և Գերմանական Միութեան հետ կայսրութեան հաստատման յիշատակը նըշիրագործելու սահմանուած է: Գեղարուեստի ճշմարիտ հրաշակերտ մը համարուող սոյն արձան, որոյ կառուցման առթիւ ի ներկայութեան կայսեր կատարուած հանդէսն արդէն ծանուցած ենք, կը ներկայէ գեղեցիկ կին մը, «Գերմանիա» անուն, որուն մէկ ձեռքը կայ խաչոր սուր մը և միւս ձեռքը կայ. դափնեայ պսակ մը: Արձանին վրայ կան փորագրուած իբր 200 իշխանայ, քաղաքագիտաց, զօրավարաց և այլ նշանաւոր անձանց պատկերներ, որք նպաստեցին վերջին անգամ Ֆրանսայի վրայ տարուած յաղթութեան, և Գերմանական կայսրութեան վերահաստատման: Հայրենասիրական խօսքեր ու խորհրդանշիչներ, խաղաղութեան և պատերազմի չաստուածոց պատկերներ և այլ հազար ու մէկ նշանակութիւն ունեցող զարդեր կը ծածկեն այս գեղեցկաշէն ահագին արձանը, զոր կառուցանելու համար Գերմանական ժողովուրդն 100,000 Անգլ. ոսկւոյ մօտ գումար մը հանգանակած էր:

Հունգարիոյ Ազգ. Երեսփոխական ժողովոյն մէջ ի մօտոյ սաստիկ վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան Զանկոյ-Մաճառական կոչուած դրամական խնդրոյ մը առթիւ: Զանկոյներն, որք Մաճառական ծագում ունին, իբր հարիւր տարի առաջ Պուքովինայի նահանգը գաղթեցին: Բայց վերջին ժամանակներս բուն Մաճառք Հունգարիոյ մէջ իրենց ցեղին թուական կարեւորութիւնն աւելցնելու նպատակաւ, Զանկոյներն հրաւիրեցին որ իրենց առջի տեղերը վերադառնան, և որպէս զի Զանկոյները կարենան դիւրութեամբ և սիրով կատարել զայս տեղափոխութիւն, Հունգարիոյ մէջ հանգանակութիւն մը բացուեցաւ ի նպաստ անոնց, և կառավարութիւնն հողեր յատկացուց: Իսկ այժմ կը լսուի թէ Զանկոյներէն շատեր կը մեռնին անօթութենէ և ամեն տեսակ զրկումէ: Խորհրդարանին ընդդիմադիր կուսակցութեան անդամներէն ոմանք զայս լսելով, քննութիւն մը կը բանան, յորմէ կը յայտնուի թէ հանգանակութեամբ հայթայթուած գումարներուն մեծագոյն մասն իրենց կոկորդն անցուցած են ելմտական նախարարութեան պաշտօնեայք, ընդ նախարարութեամբ Զաբարի կոմսին: Ընդդիմադիր կուսակցութիւնն հետեւապէս պատրաստուած է խստութեամբ հաշիւ պահանջելու Զանկոյ — Մաճառական հանգանակութեան համար, անխնայ հարուածելով այն կառավարական պաշտօնեայներ, որք խեղճ Զայկոյներուն ի նպաստ հանգանակեալ գումարն իրենց կոկորդն անցունելու խիղճ չեն ըրած:

Ոմանց քով կարծիք մը կայ թէ հանգանակութեանց հաշիւներ և նմանօրինակ դրամական խնդիրներ զուտ վարչական խնդիրներ լինելով, Ազգ. Երեսփոխական ժողովը պէտք չէ զբաղի անոնցմով: Բայց եթէ օրուան կառավարութիւնը կամ նախարարութիւնն իսկ մատ ունենայ դրամական զեղծմանց մէջ, կամ անփոյթ գտնուի անոնց առաջքն առնելու, ո՞րն է այն մարմին, որուն կը պատկանի հաշիւ փնտռել: Բացատրի, Երեսփոխանք ընդհանուր կերպիւ ազգի մը կամ երկրի մը հանրային յահուց վրայ հսկելու նըւիրական պաշտօնն ունին, և զայդ պաշտօն ամենայն օգտակարութեամբ ու իրաւամբ կրնան ի գործ դնել այն ամեն պարագայից մէջ, յորս կը տեսնեն թէ այդ հանրային շահեր ի վտանգի են: Հանրային դրամոց չարաչար գործածումը մին է այն կարեւորագոյն խընդրոց, որք ժողովուրդէն ընտրեալ Երեսփոխանաց ուշադրութիւնը գըրաւելու արժանի են: Հունգարիոյ լրագրութեան մեծամասնութիւնը կը գովէ խորհրդարանին ընդդիմադիր կուսակցութեան ընթացքն, որոյ անդամք անձնապէս յոգնելով ու փնտռելով, ի վեր հանած են դրամական այսպիսի ծանր և դատապարտելի գեղծում մը:

Ֆրանսայի Արմատականք և Ընիշխանականք ա՛յն աստիճան կ'ատեն Ոստիկանութիւն կոչուած մարմինն, որ մօտերս Լիոնի մէջ փորձ մ'իսկ փորձեցին կենդանւոյն այրելու գաղտնի ոստիկանութեան անդամներէ մին: Ընիշխանականք միդինկ մը կազմեր էին, և ծըպտեալ ոստիկան մը անոնց գումարման ներկայ կը գտնուէր, հաւանականաբար կառավարութեան տեղեկութիւն տալու համար այն կարծեաց վրայ որք հոն յայտնուին. բայց ոմանք ի ներկայից կը ճանչեն ոստիկանն, և իրենց ատելութիւնն յայտնելու աւելի կարճ միջոց մը չկընալով գտնել, քարիւղի (Բէդրու) կանթեղ մը անոր գլխէն վար կը պարպեն, որով մարդուն հագուստները կը բռնկին: Թէև խեղճ մարդն անմիջապէս դուրս ելնելով հագուստները կը հանէ, բայց մարմնոյն այլ և այլ կողմերը վտանգաւոր կերպիւ կ'այրին:

Թուռ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ պատերազմական նոր նախարար Քանրընոն զօրավարն ի գործ պիտի դնէ հանգուցեալ Պ. Կամպէդդայի և նախորդ նախարար Թիպօտէն զօրավարին ծրագրած զինուորական բարենորոգումները:

Անգլիական եօթն զրահաւորներէ բաղկացեալ նաւատորմը Սէլանիկի նաւահանգիստը կեցած եօթն օրերու միջոցին, Անգլիացի սպայք և նաւաստիք 12,000 անգլ. ոսկւոյ արժողութեամբ առուտուր ըրած են Սէլանիկցւոց հետ:

Լոյտի ընկերութեան Դէրանէ շոգենաւն, որ երեքշաբթի օրն Եւրոպական Թղթատարութեան պայուսակը բերաւ Կ. Պոլիս, նոյն ընկերութեան նորագոյն շոգենաւն էր: Լոյտի առաջին շոգենաւն 1837 ին մտաւ Կ. Պոլսոյ նաւահանգիստն, և Աբէ՛ռ Լոյտ անունը կը կրէր. բայց ընկերութեան նշանաբանն էր «Յառաջ», (Ֆորվարդս), և այսօր կը տեսնենք թէ Լոյտն աշխարհիս շոգենաւական առաջնակարգ ընկերութեանց մին է, և ունի 82 շոգենաւեր, որք մինչ ի սկզբան Միջերկրական ծովուն մէջ միայն կը բանէին, այսօր կանոնաւորապէս կը բանին կարմիր ծովու, Հնդկաստանի, Չինաստանի և Պըրազիլիոյ եզերքը: Դէրանէ շոգենաւը նաւային շինութեան նորագոյն կատարելութիւնները կը պարունակէ, տմբողջովին շինուած է Սգիրիոյ բողպատէ, և առ այժմ մեծագոյն շոգենաւն է ընկերութեան, ըստ որում 4,200 դոնոյ պարունակութիւն ունի և 2,200 ձիու ոյժ: Շոգենաւուն մէջն եղեկտրական լուսով լուսաւորուած է: Լոյտի ընկերութիւնն ունի իրեն յատուկ մեծ նաւարան մը ի Թրիէստ, ուր մի քանի օր առաջ աւարտեցաւ Բէ՛ռ անուն նոր շոգենաւի մը շինութիւնը:

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

—o—

ՍՆՈՒՆԴ ՄԱՆԿԱՆՑ

Տղայք ինչ տարիք ալ ունենան, անոնց սնունդը պէտք է կանոնաւոր եւ չափաւոր ըլլալ. որովհետեւ անկանոն սնունդը մերթ չափազանց լինելով ըստամոքսը կ'ընդլայնի կիրնալով մարսելու ժամանակ ունենալ. եւ մերթ անբաւական լինելով սնուցիչ չկրնար ըլլալ.

Խնդիր է գիտնալ թէ նորածին մանուկը քանի եւ չորս ժամուան մէջ քանի՞ անգամ ծիծ առնելու է:—Յայտնի է թէ նորածինն յաճախ կաթ ծծելու պէտք ունի. բայց չէ թէ ամէն ատեն եւ չափազանց կերպիւ, ինչպէս կ'ընեն շատ մը մայրեր. այլ շուտ շուտ եւ չափաւոր կերպիւ ծիծ տալու է անոնց. ի հարկէ բացառութիւններ ալ կ'ըլլան, մանկանց ոյժն ու զօրութիւնն եւ մարսելուն աստիճանն ի նըկատ առնելով. ցորեկն երկու ժամն անգամ մը կաթ տալու է, եթէ տկար եւ փափկակազմ լինին աւելի շուտ միջոցի մէջ մնունդ առնելու են. ի միբան ամենէն շատն 1 1/2 ժամն անգամ մը եւ ամենէն քիչն 3 ժամն անգամ մը ծիծ տալու է:

Գալով իւրաքանչիւր անգամին տրուելիք կաթի քանակութեան, ըստ ոմանց անպատեհութիւն մը չկայ մինչեւ ցյագուրդ ծիծ տալու մէջ. ի բաց առեալ մասնաւոր դէպքեր, եւ ըստ այլոց դեռ բոլորովին չկշռացած բերնէն ծիծն առնելու է:

Սոյն տեսակ կանոնաւորութիւն մը չէ հնար եւ չէ իսկ պարտ գործադրել անվրէպ. զորօրինակ, տղան ի խոր եւ ի խաղաղ քուն ննջած ատեն հարկաւ զայն արթնցնելու չէ ծիծ տալու համար: Մանկանց մենդեանն եւ կըրթութեանը մասին մաթեմատիքական ճշդութիւն մտցնելու աշխատիլ խելքի եւ բանականութեան դէմ է. բայց եւ այնպէս կան պարագայներ՝ յորս տղոց քունը պէտք է ուշադրութեան առնուլ նա մանաւանդ երբ սահմանն անցնի, երբեմն կը պատահի որ առողջակազմ, հուժկու եւ կորովի տղայք իրենց ծընընդեան առջի օրերը շատ կը քնանան. այնպիսեաց ախորժակը 15—20 օրէն հաղիւ կը բացուի, ընդհակառակն երբեմն ալ կը պատահի որ նիհար ու տկար տղայք եւս ընդերկար կը քնանան առողջարար եւ զոհացուցիչ պընունդ մը չստանալով, բնութիւնը զոյցես անոնց օգնութեան կը հասնի պընունդեան անբաւականութիւնը քնով փոխարինելու համար. հետեւաբար փաղանց քունն երբեմն անբաւական մենդեան մ'ապացոյցն է. յայնժամ ըստնտուին առողջական վիճակը պէտք է մեր ուշադրութիւնը գրաւել, որով դիւրաւ կ'իմացուի թէ կարմն անբաւական է ըստ քանակի եւ ըստ տեսակի:

Այս ալ արժան է գիտնալ թէ տղայք մինչեւ ե՞րբ կաթ առնելու են: Ըստ ոմանց մինչեւ վեց ամիս տղոց կաթ տալու է. եթէ ստնտուին կաթը նուազ մենդարար ըլլայ, պէտք է մէջը կովի կաթ ալ խառնել: Զըլլայ որ մեր ուշադրութենէն վրիպի մանկանց եւ ստնտուաց առողջական վիճակն, որ մեծ ազդեցութիւն ունի մենդեան տեսակին եւ տեւողութեանը վրայ:

Գալով տղոց կերակուր տալու ժամանակին, այն անձինք՝ որք զանոնք կանուխէն կերակուր ուտելու կը վարժեցնեն, կա՛մ զանոնք զոհացուցիչ կերպիւ մնուցանելու եւ կա՛մ ծիծ տալու աշխատանքէն ազատելու համար կընեն, սակայն պէտք չէ ժամանակէն առաջ այսպիսի փորձերու ենթարկել զայս անպատեհութեանց տեղի չտալու համար. քանզի խիստ շուտ կը տիրում է բաւական մաքրութիւն և բարօրութիւն. գեղեցիկ կարպետներ և խալիչաներ զարդարում են այդ երկյարկանի զուարթ և մաքուր օդ. պարունակող սենեակները: Ըստ երեւոյթի, գիւղացիք բաւական լաւ էլ կերակրվում են: Բանանց գիւղում մեզ ասացին, որ գիւղացիները սովորաբար չաքաթ և կերակի օրերը ոչխարներ են մորթում: Հացը թխվում է շաբաթը մի անգամ: Ի՞նչ է գիւղացիների սովորական կերակուրը, մենք մեր սեփական աչքով առիթ չունեցանք տեսնել, որովհետեւ մեզ համար պատրաստված ճաշը՝ որ բաղկանում էր պանրից, բաղմատեսակ կանանչեղէնից, խիարներից, տապակած վառիկներից, տեղական գինուց եւայլն, հաղիւ թէ կարելի է համարել սովորական ամենօրեայ ճաշ հասարակ գիւղացու համար:

Միայն մի քանի մէջ նկատվում է անմաքրութիւնը՝ մարմնի ու ըդեստների մէջ: Ինձ ասում էին, որ այս կողմերի հայոց գիւղերը զուրկ են բաղանիքներից, իսկ գիւղացիների չորերը թէեւ լաւ պահպանված, չատ անգամ գործածութիւնից յառաջացած կեղտի և ճարպի նշանները են ցոյց տալիս:

Ես ակամայ յիշում եմ այդ դէպքում, որ մի քանի տարի սորանից առաջ մի այլ, հեռաւոր երկրում, Ուրալեան լեռներում գտնվելով, ես զարմանում էի այնտեղի գիւղացիների մաքրասիրութեան վերա. այնտեղ ամեն մի գիւղացու տան այգու կամ բանջարանոցի մօտ դըրվում է մի առանձին շինութիւն, որ բաղանիքն է: Իսկ ղեկեսների վերաբերութեամբ աչքի է ընկնում մեր ճանապարհորդած երկրում ըստնկվող Դուխոբորների կանանց մաքրութիւնը, համեմատելով հայ գիւղացի կանանց չորերի առաւել փոքր խտակութեան հետ:

(Շարունակելի)

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵԼԻՍԱՎԵՏՊՕԼԻ ՆԱՀԱՆԳԸ

—=—

(Շարունակութիւն.)

Այս կողմերը, ինչպէս և Ղարաքաղը, լիքն են բազմատեսակ հանքերով. փիփ գիւղի մօտ գըտնըվում է շիպի քարը, մի քանի վերստ տարածութեամբ և բռնում է Բիյամանդ անուանված լեռան ամբողջութիւնը: Այդ բարից պատրաստվում է պաղպեղ, որ ստացվում էր և փիփի գիւղացիներից ամենանահապետական կերպով: Այժմ թէ փիփեցիք, թէ վարչութեան մասնաւոր ձեռնարկողին յանձնած գործարանը այլ ևս այդ պատրաստութեամբ չեն զբաղվում և այդ արդիւնաբերութեանը, որ գուցէ խելացի կերպով ձեռնարկած, կարող էր մրցել և արհեստական պաղպեղ պատրաստող գործարանների հետ, վիճակված է առաւել այլող ժամանակների սպասել: Բանանց գիւղի մօտ գտնվող մագնիսական երկաթին գուցէ նոյնքան մեծ ապագայ է սպասում և ժամանակով այդ պահեստների արդիւնքը կը մրցի գուցէ այլ երկիրների երկաթի հետ — գոնեա այսպէս են վըկայում գործին ծանօթ մարդիկ. Բայց այդ կողմերի ամենայատկանիշ հանքերն են պղնձի հանքերը, որոնց ընդարձակութեան ասպարէզը երասխի ձախ ափից սկսած շարունակվում է մինչև փոքր կովկասի հիւսիսային ստորոտը. դրանք անսպառելի հարստութիւն են ներկայացնում՝ շատ հարիւր տարիներ, ապագային շատ սերունդների համար, եթէ նրանց ձեռք տվողները մի գլխաւոր պայմանին կը հետեւեն՝ խելացի և հիմնաւոր տնտեսութեան սկզբունքի համեմատ վարվել:

Այս կատարելատիպին հասել է առժամանակ միայն մի գործարան Սիմենս եղբայրների Գետաբակի պղնձի գործարանը, որ մի բարձր կուլտուրական կղզի է աննմանակ և անտեր մնացած չրջապատող գիւղերի մէջ: Կովկասի համար դա մի բաղդ էր, որ Սիմէնսների պէս մի հարուստ տուն իր շատ միլիոնաւոր կարողութեան մի մասը նուիրել է մեր երկրի մէջ հանքային արդիւնաբերութիւն զարգացնելու նպատակով: Այս տեղ երեւում է թէ ի՞նչ կարող է կատարել մի մասնաւոր մարդ՝ երբ մինչեւ անգամ իր սեփական շահերը աչքի առաջ ունի, բայց մի և նոյն ժամանակ ընտելացնում է ժողովրդին կանոնաւոր և աղնիւ աշխատանքի և դորանով բարոյականացնող ազդեցութիւն է գործում մի գաւառի ամբողջ աղգաբնակութեան վրա: Երեւում է ինչ հետեւանքին կարող է հասնել մի խելացի տնտեսութիւն, որի գլխաւոր սկզբունք են խնայողութիւն, պարտաճանաչութիւն և հմտութիւն: Սիմենսի գործարանը ոչինչ միջոցներ չէ խնայում, որ աւելացնի արդիւնաբերութիւնը առանց վնասելու երկրի բնական առաւելութիւններին: Պղնձի և վառելափայտի ոչ մի կտոր ապարդիւն կերպով չէ կորչում: Կտրված անտառների տեղ նորերն են ցանվում, որոնց խնայելու և ապագայի համար պիտանի դարձնելու համար գործարանը մեծ ծախքերով կառուցել է 30 վերստ երկարութիւն ունեցող մի երկաթուղի, որ աւելի դիք տեղերով է անցնում առաւել կարճ պտոյտներ է անում, քան թէ Սուրամի գիծը: Այդ երկաթուղու նպատակն է վայտ մատակարարել թէ Գետաբակի, թէ նոր հիմնած Կալաքեանդի գործարանին, նա 160 կամուրջներով է անցնում, նրա վրա ծախսվեցաւ 3/4 միլիոն ռուբլ: Ուրեմն ո՞րքան շահաւէտ է պղնձի գործարանը, եթէ նա այսպիսի ծախքեր արդիւնաւոր է համարում: Գետաբակի գործարանը աշխատացնում է 3000 մարդ և այդ է պատճառը, որ մօտակայ գիւղերի բնակիչները համեմատաբար նշանաւոր բարօրութեան են հասել: Փիփեցիները օրինակի համար մեծ բազմութեամբ բանում են այն տեղ և ունեն այսպիսով վաստակի այլ միջոց, քան հողագործութիւնից բղխողը, որ հողի պակասութեան և դրա մշակութեան չը կատարելագործված դրութեան պատճառով բաւականացուցիչ չէ լինում:—Գործարանը ուրեմն բարոյականացնող և զարգացնող ազդեցութիւն է գործում գիւղացիների վրա, սովորեցընելով, անխտիր, թէ՛ հայերին, թէ՛ թուրքերին՝ կանոնաւոր աշխատանքին: Ցիշելու արժանի է, որ առաւել բարձր պաշտօնները մշակների մէջ, այն պարապմունքները, որոնք աւելի մեծ ճարպիկութիւն և պատասխանատուութիւն են պահանջում, հայերի ձեռքումն են, վարպետները հայեր են, այն ինչ թուրքերը մեծ մասով աւելի հասարակ պարապմունքների համար են գործածվում:

Գետաբակի նման գործարաններին, որոնց նպատակն է օգուտ քաղել Կովկասի բնական հարստութիւններից, վիճակված է կերպարանափոխել ապագայում ամբողջ Կովկասը և մեզ այժմ արդէն երաղի ձեւով հանդիսանում է ապագայի քաղաքակրթված, զարգացած և հարուստ երկիրը, որ հասել է իր բարօրութեանը իր բնակիչների աղնիւ, տոկուն և խելացի աշխատանքով....

Ասածներից կարելի է եզրակացնել, որ մեր երկրի դիրքը և բընական հարստութիւնները իրանք մատնացոյց են անում, թէ ի՞նչ ընթացքով պիտի զարգանայ նա, ինչ է նրա ապագան: Անմխիթար, անբնական և տարօրինակ է այն երկրի դրութիւնը, որ միայն օտար երկրի մթերքով է կերակրվում, որ սպառում է առանց արդիւնաբերելու: Եւ այդ տարօրինակ, հիւանդագրութեան մէջ գտնվում է այժմ կովկասը և կը գտնվի էլ, քանի որ բնութիւնից նախագծած ճանապարհով յառաջ չի ընթանայ, քանի որ գլխաւոր ուշադրութիւնը կը դարձնի առեւտրի վրա: Դորա մէջ չէ մեր բարօրութիւնը, հաւատացէք, այլ երկրիս հարստութիւնների կանոնաւոր, խելացի և խնայողական մշակութեան մէջ: Կովկասը պէտք է լինի ոչ միայն սպառող, օտար հարստութիւններով ապրող, այլ սեփական միջոցներ վայելող, արդիւնաբերող երկիր: Դա է նրա ցանկալի ապագան և մեր պարտաւորութիւնն է նրա այս տեսակ զարգացմանը նպաստել:

Հայոց գիւղ մտնող ճանապարհորդը տարբեր տպաւորութիւն է ստանում, նայելով թէ օրվայ ո՞ր ժամերին լինում է այդ. բայց մի բանի մէջ այդ տպաւորութիւնները միմեանց նման են՝ ոչ ոք չէ կարող հերքել, որ հայ գիւղացին աշխատասէր և գործունեայ է. անգործ մարդիկ հաղիւ կարելի է տեսնել, եթէ առանձին կերպով աննպաստ չէ եղանակը:

Առաւօտները մենք գիւղերը մտնելով, միայն կանանց, ծերերին, երեխաներին և հիւանդ տղամարդկերանց էինք հանդիպում, որովհետեւ հասակաւոր և առողջ տղամարդիկ կամ այգիներումն էին զբաղված, կամ աշնան ցանքի համար էին բարձրացել լեռների գագաթների վերա: Մի մի անգամ կանայքն էլ վարուցանքի աշխատանքի մէջ օգնում էին իրանց մարդկերանց, որոնք ցանքից տապան էին անցկացնում արտերով, բայց մեծ մասը նրանք առաւօտները իրանց տան մէջ տնային գործերով են զբաղված. Մի տեղ տեսնում ես իրար հարեւան մի քանի տուն միասին հաց են հունցում, որովհետեւ այդ տներից մինին պատկանող թոնդիրը վառվում է. մի այլ տեղ կանայք բուրդ կամ թել են մանում, գուլբաներ են գործում, կապերտներ կամ «կարպետներ» են պատրաստում. ոչ մի տեղ անգործ կանայք չէք տեսնի, նրանք ժամանակ չեն շռայլում: Ինչպէս երեւում է, կերակրվելու ձեւը գիւղից գիւղ, տունից տուն տարբեր է լինում, նայելով որքան ունեւոր են դրա բընակիչները: Բանանց և փիփ գիւղերը հարուստ գիւղերի թւում կարելի է հաշուել, նրանցից առաջինը հարուստ է իր այգիներով, այն ինչ երկրորդի բնակիչները աւելի հողագործ են և գործարանի արուեստաւոր: Թէ՛ Բանանցի, թէ՛ Փիփի մէջ կը տեսնէք ոչ միայն հասարակ մշակական հողի խրճիթներ, այլ և պատշգամներով երկյարկանի քարէ տներ: Այդ վերջինները սովորաբար միանգամից չեն շինվում, այլ մի քանի տարվայ ընթացքում: Առաջին յարկը շատ անգամ վերջացնելուց յետոյ, տան տէրը դեռ պէտք է միջոցներ հաւաքի շինութիւնը շարունակելու համար և հաղիւ չէ լինում, որ երկրորդ յարկի պատրաստ եղած պատերը կրկին մի տարի սպասում են, մինչեւ որ դրվին պատուհաններ և դռներ, և սենեակները բնակութեան համար պատրաստ լինեն: Առ հասարակ մարդ էին բարձրացել լեռների գագաթների վերա: Մի մի անգամ կանայքն էլ վարուցանքի աշխատանքի մէջ օգնում էին իրանց մարդկերանց, որոնք ցանքից տապան էին անցկացնում արտերով, բայց մեծ մասը նրանք առաւօտները իրանց տան մէջ տնային գործերով են զբաղված. Մի տեղ տեսնում ես իրար հարեւան մի քանի տուն միասին հաց են հունցում, որովհետեւ այդ տներից մինին պատկանող թոնդիրը վառվում է. մի այլ տեղ կանայք բուրդ կամ թել են մանում, գուլբաներ են գործում, կապերտներ կամ «կարպետներ» են պատրաստում. ոչ մի տեղ անգործ կանայք չէք տեսնի, նրանք ժամանակ չեն շռայլում: Ինչպէս երեւում է, կերակրվելու ձեւը գիւղից գիւղ, տունից տուն տարբեր է լինում, նայելով որքան ունեւոր են դրա բընակիչները: Բանանց և փիփ գիւղերը հարուստ գիւղերի թւում կարելի է հաշուել, նրանցից առաջինը հարուստ է իր այգիներով, այն ինչ երկրորդի բնակիչները աւելի հողագործ են և գործարանի արուեստաւոր: Թէ՛ Բանանցի, թէ՛ Փիփի մէջ կը տեսնէք ոչ միայն հասարակ մշակական հողի խրճիթներ, այլ և պատշգամներով երկյարկանի քարէ տներ: Այդ վերջինները սովորաբար միանգամից չեն շինվում, այլ մի քանի տարվայ ընթացքում: Առաջին յարկը շատ անգամ վերջացնելուց յետոյ, տան տէրը դեռ պէտք է միջոցներ հաւաքի շինութիւնը շարունակելու համար և հաղիւ չէ լինում, որ երկրորդ յարկի պատրաստ եղած պատերը կրկին մի տարի սպասում են, մինչեւ որ դրվին պատուհաններ և դռներ, և սենեակները բնակութեան համար պատրաստ լինեն: Առ հասարակ

(27)

ՎՈՒՈՂՈՒ ԴԱՐԱԳԻՑ

ԳԼԽԱՎՈՐ ԳԱՂԱՓԱՐ

ԿԻՍԱԾԳԱԾՈՒՑԱՅ

ԳԼՈՒԽ ՀՍԳԺԻ

ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՈՒՄ

19.

ՈՒՇԱԿԱՐԻՆ ԳԱԾՈՒՍԻ

ԱՅԺՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՎ ԱՅԼ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շարունակութիւն)

— Ինչպէս ասացի, Ամենակալ Տէրը ինքն է ամենայն գոյութեան Արարիչը։ Նա ստեղծեց նաև մարդը, ինչպէս գրեցի։ Ինչպէս գրեցի, Նա ստեղծեց նաև մարդը

ԴՈՂԿՈՄՈՂՅԱ

ՆՈՅՍԾ ՋՍՎԺՈՆՈՆ

ԸՆԴԳԾՎՍԿՈՂԸՆԾՍԾ ԺԱՑՈԺԴՆ

(Սահ. տակը 100 մարդի հաշուով)

Լ՝ռուսաց 3 արիւն՝ 1912	109,10	տա
		Ընդ. լիր.
Փարիզ 3 » Փր. 25		տա
		— Սահ. լիր.

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԲՈՐՍԱՅՈՒՄ

Սահ. Գօնս. գացուցաւոր	10,35	
բաշխեցաւ	10,27	
կէս օրին	10,27	
Գնդ. փոխ. բաց. տակի	77,2	
		Ընդ. լիր
Սարդիկ Գէորգեան (գ. կ.)	4,14	
» Գէորգ »	4, 3	
Ս. Գրիգոր »	7,35	
Գրիգոր Գէորգեան 6% » Սահ. լիր	7,30	
Փոխ. 1867 (Ընդ. –.) 6 % Ֆր.	60	
» 1868 » %	55,50	
» 1869 (Միջազգ) 6 %	52,50	
» 1872 (Գնդ տիր. Գրիգոր)	18,25	
» 1873 (Միջազգ) 6 %	48	
Զուարթի եկեղեցական	46,50	
Լաւրիսոն	125	
Գրիգորիս Լուսաւոր Սահ. լիր 2250		
Գրիգորիս »	1200	
Հիսուսեան	25	
Գիւլամարեան	—	

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳԻՆԸՆԾՍ

(Սահ. տակը 100 մարդի) Կ.Բ.

Ընդհանուր տակի	110	4
Գանձապետ »	87	25
Գոլ	89	25
Գրիգոր	81	20
Գրիգորեան տարեգրքի	939	(տարբ)
» արշալոյս	90	10
Գրիգորեան տարեգրքի	107	28
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	110	20

ԴՈՂԿՈՄՈՂՅԱ

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ՓՈՓԱՆՑՈՒՄՆԵՐ

(Սահ. տակը 6 տարեկան)

ԳՆԴԳԾՎՍԿՈՂԸՆԾՍԾ ԺԱՑՈԺԴՆ

Գնդ. Գօնս.	103 9/16	
Ընդ. »	9 5/8	
Սահ. »	12 1/4	
Փոխ. 1863	68 3/4	
» 1871	68 3/4	
» 1872	17 1/2	
» 1873	9 5/8	
» 1877	81 1/2	
Գնդ. Գօնս.	18 1/4	
Գնդ Գէորգեան	86 3/8	
Լիտու. փոխ. 1863	69 7/8	
Գրիգոր. փոյտեալ	66 3/4	
Տպրա Ամերիկ	91	
» գրամօնատոր		
Փոխատուկատիր Փարիզի Բանկ		
Փոխ. Լիոնիս	91	

Փարիզ 17 հոկտ.

Գնդ. Գօնս.	102,20	
Գնդ Գէորգեան	108,20	
» » 5 0/0	78,17 1/2	
» » 3 1/2 0/0	9,85	
Սահ. Գօնս.	78,75	
» 1873	47	
» 1869	54	
Փոխ. 1865 Ֆր.	62	
» 1873 (Միջազգ)	46,50	
Գրիգոր Գրիգորեան	125	
Լաւրիսոն	250	
Գրիգորեան Գրիգոր Սահ. լիր 2250		
Գրիգորեան »	1200	
Հիսուսեան	25	
Գիւլամարեան	—	

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳԻՆԸՆԾՍԾ

(Սահ. տակը 100 մարդի) Կ.Բ.

Ընդհանուր տակի	110	4
Գանձապետ »	87	25
Գոլ	89	25
Գրիգոր	81	20
Գրիգորեան տարեգրքի	939	(տարբ)
» արշալոյս »	90	10
Գրիգորեան տարբերքի	107	28
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	110	20

Գնդ. Գօնս. գացուցաւոր 10,35
բաշխեցաւ 10,27
կէս օրին 10,27
Գնդ. փոխ. բաց. տակի 77,2
Ընդ. լիր
Սարդիս Գէորգեան (գ. կ.) 4,14
» Գէորգ » 4, 3
Ս. Գրիգոր » 7,35
Գրիգոր Գրիգորեան 6% » Սահ. լիր 7,30
Փոխ. 1867 (Ընդ. –.) 6 % Ֆր. 60
» 1868 » % 55,50
» 1869 (Միջազգ) 6 % 52,50
» 1872 (Գնդ տիր. Գրիգոր) 18,25
» 1873 (Միջազգ) 6 % 48
Զուարթի եկեղեցական 46,50
Լաւրիսոն 125
Գրիգոր Գրիգորեան Սահ. լիր 2250
Գրիգորեան » 1200
Հիսուսեան 25
Գիւլամարեան —
Գրիգոր

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԲՈՐՍԱՅՈՒՄՆԵՐ

Գնդ. Գօնս.	102,20	
Գնդ Գէորգեան	108,20	
» » 5 0/0	78,17 1/2	
» » 3 1/2 0/0	9,85	
Սահ. Գօնս.	78,75	
» 1873	47	
» 1869	54	
Փոխ. 1865 Ֆր.	62	
» 1873 (Միջազգ)	46,50	
Գրիգոր Գրիգորեան	125	
Լաւրիսոն	250	
Գրիգորեան Գրիգոր Սահ. լիր 2250		
Գրիգորեան »	1200	
Հիսուսեան	25	
Գիւլամարեան	—	
Գրիգոր		

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳԻՆԸՆԾՍԾ

(Սահ. տակը 100 մարդի) Կ.Բ.

Ընդհանուր տակի	110	4
Գանձապետ »	87	25
Գոլ	89	25
Գրիգոր	81	20
Գրիգորեան տարեգրքի	939	(տարբ)
» արշալոյս »	90	10
Գրիգորեան տարբերքի	107	28
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	110	20

Գնդ. Գօնս. գացուցաւոր 10,35
բաշխեցաւ 10,27
կէս օրին 10,27
Գնդ. փոխ. բաց. տակի 77,2
Ընդ. լիր
Սարդիս Գէորգեան (գ. կ.) 4,14
» Գէորգ » 4, 3
Ս. Գրիգոր » 7,35
Գրիգոր Գրիգորեան 6% » Սահ. լիր 7,30
Փոխ. 1867 (Ընդ. –.) 6 % Ֆր. 60
» 1868 » % 55,50
» 1869 (Միջազգ) 6 % 52,50
» 1872 (Գնդ տիր. Գրիգոր) 18,25
» 1873 (Միջազգ) 6 % 48
Զուարթի եկեղեցական 46,50
Լաւրիսոն 125
Գրիգոր Գրիգորեան Սահ. լիր 2250
Գրիգորեան » 1200
Հիսուսեան 25
Գիւլամարեան —
Գրիգոր

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳԻՆԸՆԾՍԾ

(Սահ. տակը 100 մարդի) Կ.Բ.

Ընդհանուր տակի	110	4
Գանձապետ »	87	25
Գոլ	89	25
Գրիգոր	81	20
Գրիգորեան տարեգրքի	939	(տարբ)
» արշալոյս »	90	10
Գրիգորեան տարբերքի	107	28
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	105	20
Գրիգորեան	110	20

Գնդ. Գօնս. գացուցաւոր 10,35
բաշխեցաւ 10,27
կէս օրին 10,27
Գնդ. փոխ. բաց. տակի 77,2
Ընդ. լիր
Սարդիս Գէորգեան (գ. կ.) 4,14
» Գէորգ » 4, 3
Ս. Գրիգոր » 7,35
Գրիգոր Գրիգորեան 6% » Սահ. լիր 7,30
Փոխ. 1867 (Ընդ. –.) 6 % Ֆր. 60
» 1868 » % 55,50
» 1869 (Միջազգ) 6 % 52,50
» 1872 (Գնդ տիր. Գրիգոր) 18,25
» 1873 (Միջազգ) 6 % 48
Զուարթի եկեղեցական 46,50
Լաւրիսոն 125
Գրիգոր Գրիգորեան Սահ. լիր 2250
Գրիգորեան » 1200
Հիսուսեան 25
Գիւլամարեան —
Գրիգոր

ԳՆԴԳԾՎՍԿՈՂԸՆԾՍԾ ԺԱՑՈԺԴՆ

Գնդ. Գօնս.	102,20	
Գնդ Գէորգեան	108,20	
» » 5 0/0	78,17 1/2	
» » 3 1/2 0/0	9,85	
Սահ. Գօնս.	78,75	
» 1873	47	
» 1869	54	
Փոխ. 1865 Ֆր.	62	
» 1873 (Միջազգ)	46,50	
Գրիգոր Գրիգորեան	125	
Լաւրիսոն	250	
Գրիգորեան Գրիգոր Սահ. լիր 2250		
Գրիգորեան »	1200	
Հիսուսեան	25	
Գիւլամարեան	—	
Գրիգոր		